

Materialul provenit din dăva de la Piatra Șoimului. Studiu arheozoologic

SERGIU HAIMOVICI

(Iași)

Așezarea de la Piatra Șoimului (numele mai vechi Calu) este situată în depresiunea Tazlăului din Subcarpații Moldovei, la vest întâlnindu-se forme de relief ce întrec ca înălțime 1000 m. Punctul unde s-au făcut cercetările arheologice este reprezentat printr-un monticul cunoscut cu denumirea de Horodiște, ce se găsește situat pe o terasă de pe dreapta Bistriței, în aval de Piatra Neamț, având în vale pârâul Calu care tocmai confluează cu aceasta.

În stațiune s-au descoperit mai multe nivele de așezare dintre care cel mai reprezentativ este cel aparținând cetății dacice datată sec. I î.e.n. — sec. I e.n., nivel în care s-au descoperit și cele mai multe resturi faunistice, care tocmai fac obiectul studiului nostru¹. Menționăm că material arheozoologic provenit din dăve dacice a mai fost abordat dar fără a se da detalii și de aceea considerăm că studierea completă morfologică și biometrică a resturilor osteologice găsite în stațiunea de la Piatra Șoimului este necesară pentru a contura mai bine caracteristicile speciilor crescute și vâdate de locuitorii acestei dăve.

Materialul osteologic descoperit în urma săpăturilor este relativ bogat, întrecând 1000 de resturi, toate provenind de la mamifere, dintre care, mai bine de 90% adică 929 au putut fi precis determinate. Pentru restul pieselor, datorită fragmentării avansate (doar așchii osoase) nu s-a putut da diagnoza de gen și specie. Au fost găsite un număr de șase specii domestice: *Bos taurus*, *Sus scrofa domesticus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Equus caballus* și *Canis familiaris*, cât și șase sălbatice: *Castor fiber*, *Ursus arctos*, *Sus scrofa ferrus*, *Cervus elaphus*, *Capreolus capreolus* și *Bos primigenius*. Repartiția resturilor osoase variază mult de la o specie la alta. Având în vedere acest fapt, vom trata mamiferele domestice în funcție de ordonarea frecvenței lor, iar pe cele sălbatice conform sistemului acestui grup.

A. Mamiferele domestice

Bos taurus (taurinele) — sunt reprezentate printr-un număr de 403 fragmente osoase reprezentând astfel peste 40% din totalul resturilor determinate, în materialul de la Piatra Șoimului și datorită acestui fapt se găsesc toate părțile scheletului; se constată astfel totodată că locuitorii așezării nu au executat, pentru materialul pe care-l studiem, nici o selecție prealabilă el ajungând să devină în totalitate ceea ce se numește „resturi menajere”, reflectând astfel pe deplin prin particularitățile ce le vom evidenția, caracteristicile economice pe care le vom stabili cu privire la populația umană a dăvei respective.

¹ Aducem pe această cale mulțumiri domnului V. Mihăilescu Bârliba care ne-a pus la dispoziție pentru studiu materialul arheozoologic.

Deși materialul aparținând taurinelor este, așa cum ne așteptăm pentru niște „resturi de bucătărie” destul de fragmentat, atât din punct de vedere somatoscopic cât și biometric vom putea pune în evidență particularitățile ce caracterizează specia.

S-au evidențiat 10 resturi de coarne dar marea lor fragmentare nu ne-a dat posibilitatea de a executa măsurători. Somatoscopic putem însă constata că erau scurte și gracile, încadrându-se în așa numitul tip *brachyceros*; un corn aparține cu siguranță unui vițel. Cu excepția unor metapodale întregi toate celelalte oase lungi sunt fragmentare, încât nu am putut aprecia metric decât lărgimea epifizelor.

În tabelul 1 transcriem variabilitatea și media dimensiunilor pentru această specie.

Tabelul 1

Bos taurus — Variabilitatea și media dimensiunilor (în mm)

Segmentul osos	Dimensiuni	nr.	Var.	M
Maxilar superior	Lung. molari	1	77	30,00
	Lung. M ³	3	29—31	
Maxilar inferior	Lung. dinți jugali	1	132	36,50
	Lung. molari	1	82	
Omoplat	Lung. M ₂	4	34—39	60,00
	Lung. cap. artic.	3	54—68	49,00
	Lung. cavit. artic.	3	45—52	49,00
Radius	Lărg. min. gât	2	47; 47	73,33
	Lărg. epif. sup.	1	85	
	Lărg. supr. artic. sup.	1	78	
Coxal	Lărg. epif. inf.	3	67—76	78,50
	Diam. acetab.	1	66	
Femur	Lărg. epif. inf.	2	78—79	56,83
	Lărg. epif. inf.	6	52—62	51,66
Tibia	Lărg. supr. artic. inf.	6	48—57	133,73
	Lung. maximă	3	130—138	46,00
Calcaneu	Lărg. maximă	3	43—48	62,57
	Lung. maximă	7	57—65	32,16
Astragal	Lărg. troh. inf.	6	32—40	52,75
Centrotars	Lărg. maximă	4	50—56	54,00
	Lărg. epif. sup.	3	48—62	59,00
Metacarp	Lărg. epif. inf.	3	50—64	48,20
	Lărg. epif. sup.	5	42—58	64
Metatars	Lărg. epif. inf.	1	64	

Din tabelul 1 rezultă o variabilitate destul de amplă a dimensiunilor, fenomen care este tipic pentru formele primitive neameliorate; dar mediile și chiar limitele variabilității, ne arată, cu toată heterogenitatea dimensională, un tip de talie relativ mică care este caracteristic taurinelor geto dace.

O apreciere mai exactă a taliei ne este dată de faptul că după cele trei metapodale întregi găsite în materialul nostru se poate calcula înălțimea la greabăn și totodată sexul indivizilor cărora ele au aparținut.

Tabelul 2

Bos taurus — dimensiunile metapodalelor, înălțimea la greabăn și sexul calculate după acestea (Mc = metacarp Mt = metatars) mm

	Mc.	Mc.	Mt.
Lung. maximă	169	179	197
Lărg. epif. sup.	58	(52)	47
Lărg. epif. inf.	62	61	53
Lărg. min. diaf.	33	32	24
Înălț. greabăn	1054	1070	1051
Sex	mascul	femel	femel

Din cifrele tabelului 2 se constată o talie joasă de numai 106 cm în medie, mai mică chiar decât în alte dave dacice². Este posibil ca aceasta să fie o caracteristică a taurinelor dacilor din zona pericarpatică.

Având în vedere existența în materialul aparținând lui *Bos taurus* a unor resturi de maxilare cu dinți se poate stabili vârsta de sacrificare a indivizilor cărora ele au aparținut; aceasta se face luând în considerare apariția diversilor dinți jugali cât și a gradului de erodare a dentiției definitive. S-a pus astfel în evidență doar un exemplar de circa 24–28 luni, deci nematur, întrucât M_3 este pe cale de a ajunge la nivelul celorlalți dinți și alți cinci maturi cu dentiție relativ erodată, unul chiar putând fi socotit bătrân. S-ar contura deci faptul că taurinele erau ținute mai cu seamă pentru scopuri utilitare și abia în al doilea rând ca furnizoare de carne, deși sacrificarea avea loc totuși în perioada de optimum de exploatare zootehnică și probabil excepțional la vârste înaintate. Credem că în cadrul scopurilor utilitare o funcționalitate de prim ordin era menținerea femelelor ca producătoare de lapte, întrucât caracteristicile materialului osteologic arată o evidentă preponderență printre resturile găsite a elementului femel.

Sus scrofa domesticus (porcinele) — se găsesc pe al doilea loc, urmând taurinele. Locul al doilea este atestat prin frecvență, respectiv el având 174 fragmente, dar totodată și prin faptul că talia sa specifică este mai mică decât cea a lui *Bos taurus*, putându-se socoti ca masă că 3–4 porci corespund unui taurin. Menționăm că fragmentarea materialului osos apare pentru porcine chiar mai puternică decât la celelalte specii de mamifere și nu am găsit nici un os lung întreg. Totuși prelucrarea somatoscopică și biometrică ne-a permis să punem în evidență cu destulă claritate caracteristicile speciei. În tabelul 3 sunt trecute măsurătorile ce s-au putut executa.

Tabelul 3

Sus scrofa domesticus — Variabilitatea și media dimensiunilor (în mm)

Segmentul osos	Dimensiuni	nr.	var.	M
Maxilar superior	Lung. dinți jugali	1	(113)	
	Lung. molari	1	69	
	Lung. M^3	1	34	
Maxilar inferior	Lung. simfiză	2	55; 71	
	Lung. molari	1	67	
Humerus	Lung. M_3	6	28–34	32,1
	Lărg. epif. inf.	4	35–38	36,50
	Lărg. supr. artic. inf.	4	30–32	31,00
Radius	Lărg. epif. sup.	7	24–33	26,71
	Lărg. epif. inf.	2	36; 42	39,00
Cubitus	Lărg. supr. artic.	11	17–27	20,45
Coxal	Diam. acetab.	2	30; 33	
Femur	Lărg. epif. inf.	1	45	
Tibia	Lărg. epif. infer.	6	25–32	28,00

Tabelul 3 arată o destul de amplă variabilitate dimensională dar apare evident faptul că maximele de variație sunt destul de depărtate de limitele minimale ale aceluiași dimensiuni pentru mistreț departajarea dintre porcul domestic și cel sălbatic putând fi făcută cu ușurință în cadrul materialului provenit de la suinele găsite în dave de la Piatra Șoimului; somatoscopic însă porcul păstrează unele caractere primitive, ce-l apropie de strămoșul sălbatic, în special, botul prelung și probabil greabănul încă înalt. Totuși ca dimensiuni el este de talie, în medie, mică.

Este interesant de semnalat că între resturile provenite de la porcine fragmentele de maxilare cu dinți sunt mai frecvente decât la celelalte specii. S-a putut astfel aprecia pe această bază vârsta de sacrificare. Astfel s-a constatat că patru indivizi sacrificați se găseau în starea considerată tânără și adultă, neexistând din acest punct de vedere porci sub 6 luni, toți trecând un an. Șase indivizi pot fi considerați maturi, întrucât au dentiția definitivă completă; dintre aceștia, cinci, adică jumătate din totalul exemplarelor pentru care s-a putut stabili vârsta de sacrificare au cu ceva mai mult de

² S. Haimovici, *Thraco Dacica*, 8, 1987, tabel p. 146–147.

doi ani, iar unul, după erodarea relativ avansată a dentiției, ar avea cam 4—6 ani. Se conturează astfel clar faptul că cea mai mare parte a porcinelor erau tăiate, după ce ajungeau complet mature, adică după doi ani, fenomen greu de înțeles, știind că sacrificarea acestei specii, crescută exclusiv pentru producerea de carne (și eventual grăsime) se execută actualmente cel mai târziu la vârsta de circa un an. Credem că explicația ar consta în aceea că tipul primitiv de porcine crescut de geto daci avea o creștere înceată (așa zisă rasă tardivă) și că atingea mărimea și greutatea optimă de sacrificare mult mai târziu decât la rasele actuale ameliorate, adică abia în jurul vârstei de doi ani.

Ovis aries și *Capra hircus* (ovicaprinele) — Cornutele mici, situate după taurine și porcine au un număr de doar 126 fragmente osoase și dată fiind talia lor specifică joasă este clar că rolul lor era mult mai mic în raport de cele două specii precedente.

Se știe că diagnoza diferențială pe materialul osos, între genurile *Ovis* și *Capra* este foarte dificilă, pentru anumite segmente osoase, mai ales cind sînt fragmentare, fiind cu totul imposibilă. Am putut stabili o diagnoză precisă doar pentru 27 piese dintre care 19 aparțin genului *Ovis* iar 8 genului *Capra*, ovinele apărînd astfel de peste două ori mai frecvente decât caprinele. Materialul osos pentru care diagnoza de gen a fost imposibilă l-am trecut într-o grupare evident artificială, ea neexistînd decât scriptic și pe care am denumit-o „ovicaprine”, trecînd-o sub această denumire în tabelul cu măsurătorile executate pe materialul aparținînd cornutelor mici (tabelul 4).

Tabelul 4

Ovicaprinae — Variabilitatea și media dimensiunilor (în mm)

Segmentul osos	Dimensiuni	„ovicaprine”			Ovis		Capra	
		nr.	var.	M	nr.	var.	nr.	var.
Maxilar superior	Lung. dinți jugali	1	72					
	Lung. molari	1	47					
	Lung. M ⁹	2	18;18					
Maxilar inferior.	Lung. dinți jugali	1	(63)					
	Lung. molari	1	45					
	Lung. M ₃	4	21—22	21,50				
Omoplat	Lung. cap. artic.	1	31					
	Lung. cav. artic.	1	26					
Radius	Lărg. epif. inf.	2	29;30		2	30;30		
	Lărg. supr. artic. inf.	2	28;29		2	28;29		
Coxal	Diam. acetab.	1	25		1	25		
Femur	Lărg. epif. super.	1	45		1	45		
Tibia	Lărg. epif. inf.	6	24—27	25,55				
Metacarp	Lărg. epif. sup.				1	22	2	22;23
	Lărg. epif. inf.				1	23		
Metatars	Lărg. epif. sup.				2	19;19		

Măsurătorile arată un material relativ omogen ceea ce denotă că ambele genuri erau cam de aceeași talie pe care trebuie să o considerăm relativ mică. Prezența a patru oase lungi întregi, după care s-a putut calcula înălțimea la greabăn conduc, în mare, la aceeași concluzie.

Tabelul 5

Ovicaprinae — înălțimea la greabăn calculată după oasele lungi în mm.

Genul	Segmentul osos	Dimensiuni lung. maximă	Înălțimea la greabăn
Ovis	Metacarp	106	518,3
Ovis	Metacarp	122	596,9
Ovis	Radius	149	598,9
Capra	Tibia	182	540,5

Pentru cele două genuri se pot preciza și unele caractere morfologice și tipologice.

Astfel de la *Ovis* s-a păstrat un corn fragmentar nemăsurabil care provine cu precizie de la un exemplar mascul; se constată că el nu este prea masiv, înrularea fiind relativ slabă. Există și un fragment de corn ce aparține unei femele, deci în dava de la Piatra Șoimului se găseau ovine femele cornute, fenomen considerat drept un caracter de primitivitate.

De la *Capra* s-au găsit două coarne fragmentare provenite de la femele. Ele se încadrează tipului *prisca*.

Considerând maxilarele cu dinți (atât pentru cel superior cât și pentru cel inferior diagnoza de gen nu este posibilă) se constată pe deoparte indivizi care au fost sacrificați în jurul vârstei de 6 până la 12 luni, deci evident pentru carne, dar în număr mai mare exemplare mature, mergând până la 5—7 ani, care erau ținute desigur pentru scopuri utilitare și tăiate abia după ce funcțional nu mai corespundeau pentru aceste utilități.

Equus caballus (cabalinele) — Față de celelalte specii domestice de importanță economică cabalinele sunt reprezentate prin material puțin, aparținându-i doar 18 resturi osoase pentru care constatăm însă o aceeași fragmentare avansată, încât s-a putut executa doar un număr mic de măsurători, iar din punct de vedere somatoscopic nu am găsit aproape nici o particularitate mai relevantă.

Tabelul 6

Equus caballus Măsurările executate pe resturile osoase (în mm)

Segmentul osos	Dimensiuni	
Radius	Lărg. epif. inf.	69
	Lărg. supr. artic. inf.	58
Tibia	Lărg. epif. inf.	74
	Lărg. supr. artic. inf.	58
Astragal	Lărg. maximă	55;60
	Înălț. maximă	53;59
Metacarp	Lărg. fațetei artic.	48;50
	Lărg. epif. sup.	50;53

Datele metrice cât și cele somatoscopice ne fac să considerăm calul de la Piatra Șoimului ca aparținând unui tip de talie medie, la care credem că nu se distinge nici o specializare funcțională evidentă, același individ fiind folosit pentru călărie, cărat poveri, munci agricole etc.

Canis familiaris — Câinele, specie domestică fără importanță economică directă are doar patru resturi dintre care la un coxal fragmentar s-a putut măsura diametrul acetabular care este de 19 mm. Se remarcă un fragment de craniu facial de la un matur, nemăsurabil, mic și gracil, care provine fără îndoială de la un individ mic pe care l-am putea considera ca un tip de câine de divertisment, noi înclinând a crede că și geto-dacii, precum aristocrația romană, aveau de acum asemenea „câiri de salon”.

B. Mamiferele sălbatice

Castor fiber — Specia este reprezentată prin două resturi și anume fragmente de humerusuri, unul provenit de la un adult și altul de la un matur. S-a putut măsura lărgimea epifizei inferioare. Lărgimea epifizei este de 31 respectiv 32 mm, iar lărgimea suprafeței de articulare de 21 respectiv tot 21 mm. Se știe că specia are o stenoecie foarte puternică fiindu-i necesară pădurea, mai ales cu specii de arbori de esență moale, cât și curs de apă lentă. Castorul este comestibil.

Ursus arctos — Are trei fragmente osoase, dintre care un rest de humerus a putut fi măsurat și anume: lărgimea epifizei inferioare este de 87 mm iar lărgimea suprafeței articulare de 65 mm, arătând că fragmentul provine de la un individ destul de masiv. Se știe că ursul este o specie tipică de pădure deasă și că este și el comestibil.

Sus scrofa ferrus (mistrețul) — Este bine reprezentat fiindu-i atribuite 19 resturi osoase. Atât biometric cât și somatoscopic materialul ce-i aparține întrece mult dimensional resturile osoase similare ale porcului domestic departajarea fiind foarte evidentă. O parte a fragmentelor au putut fi prelucrate biometric măsurătorile fiind trecute în tabelul 7.

Tabelul 7

Sus scrofa ferrus — Variabilitatea și media dimensiunilor în mm.

Segmentul osos	Dimensiuni	nr.	var.	M
Maxilar inferior	Lung. simfizel	1	117	36,00
	Lung. cap artic.	1	44	
Omoplat	Lung. supr. artic.	1	34	
	Lărg. min. gât	1	30	
Humerus	Lărg. epif. inf.	1	50	
	Lărg. supr. artic. inf.	1	43	
Radius	Lărg. epif. sup.	1	38	
	Lărg. epif. inf.	2	42;43	
Tibla	Lărg. epif. inf.	3	30—41	
Astragal	Lungimea maximă	2	57;57	
	Lărg. troh. inf.	2	33;33	
Calcaneu	Lungimea maximă	2	101;107	
	Lărg. maximă	2	29;30	

Se constată că unele piese sînt mai gracile, iar altele mai masive evidențindu-se astfel un dimorfism sexual. Mistrețul este și el o specie de pădure de foioase deasă, preferând locurile umede.

Cervus elaphus (cerbul roșu) — Dintre speciile sălbatice aceasta este cea mai frecventă aparținându-i 165 resturi, reprezentând 80,88% din întregul material provenit de la animalele sălbatice. Dată fiind abundența resturilor sunt reprezentate în materialul determinat toate părțile scheletului inclusiv coarnele, dar din păcate de la acestea am găsit doar fragmente mici, cu totul ne semnificative (ele au fost folosite de locuitorii așezării pentru executarea de obiecte și unelte) încât nu putem aduce nici o precizare cu privire la morfologia lor, atât de importantă pentru stabilirea unităților subspecifice.

Măsurătorile executate sunt trecute în tabelul 8.

Tabelul 8

Cervus elaphus. Variabilitatea și media dimensiunilor în mm.

Segmentul osos	Dimensiuni	nr.	var.	M
Maxilar inferior	Lung. M ₃	1	39	
Omoplat	Lung. cap. artic.	5	60—69	63,00
	Lung. cav. artic.	6	45—51	47,83
	Lărg. min. gât	4	37—45	39,75
Humerus	Lărg. epif. inf.	7	56—69	63,71
	Lărg. supr. artic. inf.	8	50—62	56,75
Radius	Lărg. epif. sup.	5	56—66	61,00
	Lărg. supr. artic. sup.	5	52—62	57,40
	Lărg. epif. inf.	6	59—65	61,83
Coxal	Diam. acetabular	2	45;52	
Femur	Lărg. epif. inf.	1	65	
Tibia	Lărg. epif. sup.	3	78—88	82,00
	Lărg. epif. inf.	4	50—55	52,25
Calcaneu	Lung. maximă	4	121—133	125,5
	Lărg. maximă	4	38—43	39,75
Astragal	Lung. maximă	6	55—62	59,83
	Lărg. troh. inf.	6	34—39	36,16
Centrotars	Lărgimea maximă	3	45—47	46,33
Metacarp	Lărg. epif. sup.	1	45	
	Lărg. epif. inf.	3	42—47	45,33
Metatars	Lărg. epif. sup.	1	40	
	Lărg. epif. inf.	2	43;50	
Falanga I	Lung. maximă	7	56—70	64,00
Falanga II	Lung. maximă	3	47—49	48,00

Cifrele tabelului 8 arată o largă variație dimensională, care se datorează pe de o parte variabilității individuale, iar pe de altă parte, dimorfismului sexual, ce este destul de pregnant la cerb. Se poate constata că materialul aparține unui tip masiv, care este chiar mai puternic decât cerbul carpătin actual.

Maxilarele cu dinți sunt foarte puține încât nu se poate stabili pentru un lot mai larg vârsta de sacrificare. Se constată însă că la nici un os lung și nici la corpurile vertebrale nu se observă urma fostului disc de creștere, încât apare evident faptul că toate resturile provin de la indivizi maturi, sau cel puțin adulți. Aceasta ne face să presupunem că locuitorii aşezării foloseau o strategie foarte strictă în ceea ce privește vânarea speciei respective, prezervând tineretul și poate chiar, într-o oarecare măsură și femelele, resturile osoase relativ grațiale fiind mai slab reprezentate decât cele masive.

Cerbul este prin excelență un animal de pădure în care se găsesc totodată rariști și poieni.

Capreolus capreolus (căpriorul) — Este reprezentat doar prin opt resturi relativ destul de fragmentare, remarcându-se totuși un corn aproape întreg, care însă nu provine de la un individ doborât. S-a putut măsura un fragment de humerus cu lărgimea epifizei inferioare de 28 mm și a suprafeței articulare de 27 mm, un rest de coxal cu diametrul acetabular de 27 mm și o epifiză superioară de tibie a cărei lărgime este de 45 mm.

Căpriorul, după cum se știe, este o specie, a lizierelor de pădure cu subarboret, poieni și chiar spații deschise.

Bos primigenius (bourul) — are șapte fragmente care atât biometric cât și somatoscopic se diferențiază net prin mărime de resturile taurinelor. În tabelul 9 dăm puținele măsurători ce s-au putut executa.

Tabelul 9

Bos primigenius — Măsurătorile executate pe resturile osoase în mm

Segmentul osos	Dimensiuni	
Maxilar superior	Lung. M ⁸	33
	Lung. molari	91
Maxilar inferior	Lung. M ₃	42
	Lung. cap artic.	78;80
Omoplat	Lung. cavit. artic.	65;68
	Lărg. min. gât	63;70
Falanga I	Lung. maximă	75
	Lărg. epif. sup.	31
Falanga II	Lungimea maximă	59

Bourul frecventează același biotop ca și căpriorul.



În cele de mai sus am făcut un studiu al fiecăreia din speciile găsite în cadrul materialului arheozöologic de la Piatra Şoimului relevând mai ales acele caracteristici care sunt corelate cu activitatea umană, sau după care se pot conchide anumite particularități ale acestei activități. În tabelul 10 am trecut frecvența speciilor pe fragmente și indivizi pentru a apare clar ponderea fiecăreia specii și grup de mamifere. Toate acestea conduc la concluzii clare cu privire la unele particularități ale economiei locuitorilor stațiunii, la anumite caracteristici, ocupațiuni și obiceiuri ale populației umane din aşezarea dacică de la Piatra Şoimului.

Din parcurgerea tabelului 10 se poate constata că numărul de specii sălbatice este relativ mic. Considerând însă suma frecvențelor lor (204 fragmente reprezentând 21,96% din resturile osoase determinate și 19 indivizi sau în procente 18,63%) denotă că ele reprezintă ca pondere cam 1/5 din materialul osteologic. Se conchide imediat că vânatoarea, deși ocupația secundară, juca încă un rol economic destul de important. Toate cele șase specii sălbatice sunt comestibile și deci se practica preponderent o vânatoare de tip alimentară; considerând că cele patru artiodactile vânate: cerbul, mistrețul, bourul și căpriorul sunt totodată specii de talie mare, putem aprecia că o parte destul de importantă a proteinelor animale necesare populației umane era acoperită tocmai prin practicarea vânătorii. Un rol eco-

nomie, deloc neglijabil îl aveau și subprodusele rezultate, în primul rând coarnele dar și pieile și chiar oasele ca atare, folosite pentru executarea de îmbrăcăminte, obiecte și unelte.

Se constată că propriu-zis cerbul este specia care făcea obiectul vânătorii (vezi tabelul 10). În dave dacice peste tot, cerbul alături de mistreț erau speciile cele mai frecvent vâdate. Credem că materialul

Tabelul 10

Frecvența materialului arheozoologic pe specii (în fragmente și indivizi prezumați)

Specia	Fragmente		Indivizi prezumați	
	nr. abs.	%	nr. abs.	%
<i>Bos taurus</i>	403	43,38	34	33,33
<i>Sus scrofa domest.</i>	174	18,73	23	22,54
Ovicaprinae	126	13,56	19	18,02
<i>Equus caballus</i>	18	1,93	5	4,90
<i>Canis familiaris</i>	4	0,43	2	1,96
<i>Castor fiber</i>	2	0,21	2	1,96
<i>Ursus arctos</i>	3	0,32	1	0,98
<i>Sus scrofa ferrus</i>	19	2,04	3	2,94
<i>Cervus elaphus</i>	165	17,76	9	8,82
<i>Capreolus capreolus</i>	8	0,86	2	1,96
<i>Bos primigenius</i>	7	0,75	2	1,96

929

102

abundent aparținând cerbului, găsit în dave de la Piatra Șoimului se datorează faptului că aceasta este situată în zona pericarpatică unde densitatea acestei specii era evident mai mare decât în jurul așezărilor situate în zonele cu înălțimi mai mici. De aceea probabil și ponderea vânătorii, ca ocupație, devine mai importantă decât în alte dave dacice ce se găseau în regiunile de altitudine mai joasă. Se observă astfel importanța de prim ordin pe care o mai juca în aceea vreme așa numitul factor geografic, sau mai bine zis condițiile ambientale în caracteristicile economiei și a variației ei de la o zonă geografică la alta.

Dacă vânătoarea, deși relativ importantă, reprezintă o ocupație evident secundară, creșterea animalelor trebuie socotită ca una de prim ordin, cel puțin la egalitate cu agricultura, dacă nu chiar întrecând-o pe aceasta.

Locul prim este ocupat de taurine considerând nu numai frecvența ci și talia specifică. Am văzut că ele erau folosite mai întâi în scôpuri utilitare, probabil fiind ținute cu precădere ca producătoare de lapte (și desigur a produselor derivate din acesta) având în vedere preponderența elementului femel printre adulți și maturi. Evident însă că erau la un moment dat — probabil după necesități — sacrificate și trebuie făcută remarcă că ele dădeau astfel procentul cel mai mare din carnea ce acoperea necesitățile populației din așezare.

Porcinele — crescute doar pentru carne și grăsime — au o frecvență mai joasă, considerând nu numai cifrele în sine, ci și faptul că au o talie mai mică decât cornutele mari. Deci ele contribuiau cu o cotă mai joasă decât taurinele la satisfacerea necesităților de proteine animale, furnizând însă grăsimea animală, cu totul necesară și ea populației din dave de la Piatra Șoimului.

În ceea ce privește ovicaprinele conform datelor din tabelul 10, se constată că ele aveau o pondere joasă. Erau folosite ca și cornutele mari cu precădere pentru scopuri utilitare, lână, lapte și evident la un moment dat sacrificate. Având în vedere frecvența lor, cât și talia mică, este clar că în satisfacerea necesităților de carne pentru populație, ele aveau o pondere pe care o putem considera ca foarte mică.

Calul era desigur întrebuințat pentru scopuri multiple, penuria materialului osteologic provenit de la această specie nepermițându-ne să precizăm dacă se creșteau mai multe tipuri de cai; noi credem însă că nu exista încă o diferențiere marcată, același individ având mai multe funcționalități.

Așa cum am arătat fragmentarea materialului aparținând calului atinge același grad cu acela provenit de la celelalte specii și faptul ar sugera că și el era folosit în alimentație. În acest caz, dată fiind talia sa mare, el acoperea prin carnea sa o cotă mai înaltă decât cea furnizată de ovicaprine.

Menționăm, că asemănător speciilor sălbatice și cele domestice ofereau prin sacrificare o serie de subproduse — coarne, piei, oase, care, într-o economie relativ primitivă, au un rol destul de mare în acoperirea unor nevoi importante, ele asigurând materie primă pentru o industrie casnică, ce mai juca un rol de prim ordin în așezarea de la Piatra Șoimului.

Așa cum am constatat din studiul somatoscopic și biometric executat, speciile domestice din cadrul materialului arheozoologic de la Piatra Șoimului sunt reprezentate prin tipuri primitive, neameliorate, de talie mică și evident cu o rentabilitate foarte scăzută. Socotim astfel că economia animalieră a locuitorilor așezării era în mare parte una de subsistență, surplusul care ar fi putut fi obținut pentru operațiunile de schimb fiind, credem, destul de neglijabil.

Considerând faptul că speciile vânată aparțin toate grupului ecologic de pădure, este evident că în jurul așezării se găseau mari masive forestiere, care dealtfel ocupă și actualmente în regiune zone relativ întinse. Corelativ cu acest biotop vânătoarea ocupa în economia locuitorilor de la Piatra Șoimului un loc deloc neglijabil, alcătuind astfel o caracteristică a acestei dave dacice.

Le matériel osseux provenu de la dava de Piatra Șoimului. Étude archéozoologique.

RÉSUMÉ

La dava dace de Piatra Șoimului est située dans la zone précarpatique de la Moldavie sur un monticule tout près de la rive droite de Bistrița, en aval de la ville de Piatra Neamț. On a déterminé un nombre de 929 pièces toutes appartenant aux mammifères, à savoir, les domestiques: les taureaux, les porcins, les ovicaprins, le cheval, le chien et les sauvages: le cerf, le chevreuil, le sanglier, l'ours, l'ours et le castor. On fait un étude somatoscopique et biométrique des restes de chaque espèce (tableaux 1—9) et par rapport à leur fréquence (tableau 10), on établit le caractère de l'économie et les occupations de la population humaine de la station et on donne les caractéristiques du milieu environnant.

